COMUNICAREA INTERCULTURALĂ ŞI TRANSFERUL CULTURAL ÎN PROCESUL DE ÎNVĂŢARE A UNEI LIMBI STRĂINE.

Maria Elena Muscan
Universitatea *Ovidius* Constanța

Interkulturelle Kommunikation und Kulturtransfer im Fremdsprachenunterricht

Die interkulturelle Kommunikation setzt in erster Linie die Kenntnis der eigenen Kultur voraus und weiterhin auch die Definierung des Terminus "fremd" aus dem Syntagma "fremde Sprache". Der Kulturtransfer beginnt lange vor der ersten Stunde im Fremdsprachenunterricht. Dieser ist in verschiedenen Vorurteilen erkennbar. Mit dem ersten "Guten Tag", "Hello" oder "Bonjour" werden die Vorurteile destrukturiert, wobei die Vermittlung der eigenen Kultur und zugleich der anderen fremden Kultur zur obligatorischen Komponente im Fremdsprachenunterricht wird.

Preambul

Comunicarea între două spații culturale, precum şi transferul cultural sunt activități ce se realizează în foarte mare masură direct – în timpul învățării unei limbi străine – sau indirect – prin receptarea traducerilor. În cele ce urmează vom arăta cum interferează aceste spații culturale în sala de curs şi seminar. În timpul învățării unei limbi străine, şi ne vom referi aici la învățarea limbii germane de către studenții români din Constanța, sunt acumulate reguli gramaticale, precum şi un lexic vast. Astfel, studentul dispune de un sistem de reguli şi cuvinte, care-i vor da posibilitatea să formuleze o serie de fraze împreună cu structurile respective. Prin urmare, gramatica şi vocabularul îi oferă doar materialul lingvistic pentru realizarea comunicării. Dar în diversele situații de comunicare sunt incluse şi elementele extralingvistice, care contribuie la transmiterea conținuturilor. După cum se ştie, competența de comunicare nu înseamnă doar stăpânirea formelor de exprimare lingvistică, ci presupune şi capacități de interpretare a aspectelor socio-culturale, ce țin de competența lingvistică. Baza acestei competențe este astfel o cunoaştere aprofundată a altor culturi şi a ceea ce înseamnă cuvântul "străin" în sintagma "cultură sau limbă straină". Vom încerca o definire a termenului "străin" (necunoscut, neobişnuit), apelând mai întâi la definiția dată de Dicționarul explicativ al limbii române, care oferă o perspectivă exclusivistă a termenului,

ISSN – 12223 – 7248 © Ovidius University Press

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

fixând individul într-o comunitate străină, el aparținând unei alte "populații sau țări decât aceea în care trăieşte, care este de altă natură, are alte particularități decât mediul în care se află", sau descriu termenul cu ajutorul adjectivelor "neobişnuit, bizar". În primul rând, 'străin' trebuie perceput ca 'ceea ce nu cunoaştem, cu care nu am avut contact până în prezent, sau cu care nu vom avea niciodată contact, pentru că nu dorim acest lucru sau fiindcă acest lucru este practic imposibil. Dacă totuşi acest contact îndepărtat se realizează, 'cealaltă cultură' este percepută ca ceva ciudat sau curios. De cele mai multe ori, contactul cu cealaltă cultură este atât de rapid şi de superficial, încât o înțelegere profundă a acesteia nici nu este posibilă. După cum spunea Hans J. Vermeer în lucrarea de referință *Traducerea ca transfer cultural*, fiecare acțiune a unui om este legată de comportamentul său general, îl reflectă şi este influențată de acesta. Acțiunea şi comportamentul uman sunt în relație directă cu uzanțele, convențiile si normele unei societăți/ ale unei civilizații, al cărei membru este persoana respectivă. Limba este de asemenea produsul unei acțiuni umane. Astfel şi ea se află în strânsă relație cu comportamentul creatorului şi al culturii şi civilizației respective. Cu prilejul învățării unei limbi străine, aceasta (adică limba) este însă doar un aspect al cunoaşterii şi receptării elementului străin. Asimilarea limbii nu înseamnă însă şi cunoaşterea ei, adică a fenomenelor care au provocat-o şi o marchează în continuare.

Pentru exemplificarea diferențelor culturale vom da următorul exemplu: Domnul X îl salută pe colegul său, domnul Y. Din acest salut, care poate fi verbal, poate fi un zâmbet prietenos sau morocănos, se poate deduce comportamentul uzual al domnului X (şi putem pleca de la premisa că este un tip prietenos), se poate deduce de asemenea relația lui cu colegul Y (cei doi pot fi prieteni buni sau nu), şi, lucru deosebit de important, se pot deduce uzanțele sociale 'străine' ale domnului X (se poate presupune că, în societatea domnului X, salutul este obligatoriu la prima întâlnire din ziua respectivă, iar acesta este reglementat de poziția ierarhică; omiterea salutului de către o persoană inferioară în plan ierarhic ar echivala cu o declarație de război). Vedem, deci, câtă informație intra- si extralingvistică se ascunde într-un 'Bună ziua!'

Tot în cadrul diferențelor culturale sunt incluse şi următoarele exemple: un român intră într-un magazin din țară, cerând vânzătoarei 1 kg de parizer şi pleacă din magazin cu 1 kg de mezel, iar dacă acelaşi român va încerca să cumpere acelaşi lucru în Germania (şi asta pe baza explicației eronate din DEX asupra etimologiei acestui cuvânt), va căpăta … un prezervativ. Explicația etimologică a DEX-ului este un exemplu foarte grăitor al deficienței de

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

comunicare interculturală, la care ne vom referi puțin mai târziu. Un alt exemplu semnificativ: atunci când ne spune cineva: *Plec în Spania*, acea persoană într-adevăr face o călătorie până la Madrid; dar dacă un german spune același lucru, înseamnă că merge la toaletă. Parafrazându-l pe Goya, putem afirma că latența interculturală naşte de asemenea monştri.

Germana ca limbă şi cultură străină

Considerentele care au stat la baza proiectării şi planificării predării limbii germane ca limbă străină au cunoscut o continuă evoluție şi schimbare. Se consemnează astăzi o serie de proiecte didactice şi metodice, care au marcat pe termen lung predarea limbii germane: de la metoda traducerii gramaticale s-a ajuns la predarea directă, apoi la metodele de predare audiolinguale şi audiovizuale, ajungându-se în ultimele decenii la o metoda de predare bazată pe conceptele didacticii comunicative şi ale abordării interculturale. În ultimii zece ani s-a impus o schimbare majoră de perspectivă în cercetarea predării şi învățării limbii germane, care s-a concretizat apoi şi în elaborarea manualelor. Această schimbare de perspectivă este caracterizată printr-o deplasare a intereselor didactice, a scopurilor învățării: de la materie la procesul învățării; de la predare la învățare; de la predare - învățare la încurajarea autonomiei de învățare.

Didactica comunicativă întăreşte aceste tendințe prin exploatarea lingvisticii pragmatice, în special a teoriei actului de vorbire, a intenției de comunicare, prin accentuarea eficienței folosirii textelor autentice, şi prin analizarea şi sistematizarea necesităților de comunicare ale diferitelor grupe de studenți.

Învățarea interculturală - propria cultură şi civilizație în contact şi contrast cu cea 'străină'.

Mobilitatea crescândă a oamenilor, cea de bună voie (în cadrul serviciului şi în timpul liber) şi cea silită (emigrarea reală şi cea virtuală, prin internet) duce la o tot mai frecventă întâlnire între oameni din socioculturi diferite, care vorbesc şi limbi diferite. În sintagma 'vorbesc limbi diferite' dorim să includem, pe lângă teoria lui Hans Vermeer, prezentată anterior, şi conceptul determinării lingvistice al lui B.L. Whorf (1897-1941), care a formulat principiul relativității lingvistice. Conform acestei teorii, fiecare limbă în parte determină atât de puternic percepțiile, experiențele şi actiunile vorbitorilor, încât vorbitorii unor limbi diferite sunt nevoiți să ajungă la concepții foarte diferite despre lume şi viață în funcție de structura limbii pe

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

care o vorbesc. Astfel, limba nu este înțeleasă ca mijloc primar de comunicare, ci ca 'fenomen inconştient de fond', care determină în largă măsură gândirea individuală. Aşa cum după Einstein timpul, spațiul şi materia pot fi definite doar în raport cu un sistem de referință şi cu viteza proprie a acestuia, tot aşa şi cunoaşterea umană se poate realiza doar în relație cu posibilitățile semantice şi structurale ale unei limbi naturale. Concluzia la care a ajuns Whorf, după ce a studiat îndelung fenomenul lingvistic la indienii tribului Hopi (cca.6.000 de membri), este că aceştia nu dispun de noțiunea fizică de 'timp'. Această concluzie devine însă premisă, atunci când un indian din acest trib doreşte să învețe limba germană, limbă care defineşte un popor cu un simț temporal de-a dreptul proverbial. Experiența a dovedit însă că un membru al unei culturi foarte diferite de cea germană reuşeşte să învețe limba. Cum a fost posibil, dacă ținem cont de faptul că, potrivit teoriei lui Whorf, limbile sunt expresia directă a unei culturi, a unor particularități naționale, iar intraductibilitatea unei concepții străine împiedică însuşirea limbii respective. Ei bine, această însuşire este posibilă tocmai fiindcă ea nu se bazează şi nu începe cu însuşirea structurilor lingvistice, ci contactul cu limba străină se face de fapt printr-un contact prealabil cu cultura respectivă. Acest contact constă de cele mai multe ori, din păcate sau din fericire, din prejudecăți. Nu se cunoaşte nimic concret, dar auzim că nemții sunt: punctuali, distanți, calculați; italienii sunt guralivi, iubăreți, petrecăreți, că scoțienii sunt extrem de zgârciți etc. Este un prim pas, bun sau rău, în învățarea limbii străine. O dată cu învățarea primului *Guten Tag!* sau *Bonjour!*, pe lângă forma şi sensul lingvistic, am obținut o serie de informații socio-culturale. Este următorul pas, care deschide deja drumul comunicării interculturale. Receptarea noțiunilor 'celeilalte' culturi şi transmiterea propriilor noțiuni culturale devine o componentă de bază şi obligatorie în acest proces de învățare a unei limbi străine. Dar nu vom reuşi să impunem cuiva o atitudine tolerantă şi receptivă a elementului 'străin'. Puncte de vedere, concepții şi atitudini sunt fabricate şi fixate în afara instituțiilor de învățământ. (Aici dorim să facem precizarea că tot mai mulți profesori din Germania sunt constienți că activitatea lor didactică este în competiție acerbă cu diferitele forme ale mass-mediei, în special televiziunea şi calculatorul, acestea fiind mijloace de informare mult mai rapide şi, de ce să nu recunoaştem, mult mai atractive decât o sală de curs). Astfel că etnocentrismul şi xenofobia sunt cât se poate de rezistente la o binevoitoare "predică" din partea profesorului. Cu toate acestea, în timpul predării unei limbi străine studenții pot fi determinați să pătrundă mecanismele stereotipiei şi ale formării

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

prejudecăţilor, să vorbească despre acestea distrugând astfel scutul ce le protejează. Atunci când studentul este martorul schimbării absolute a propriului punct de vedere şi când poate cuprinde în cuvinte ceea ce percepe la un alt punct de vedere, anume cel 'străin', atunci el poate parcurge fazele modificării modelelor de gândire şi de comportament adânc înrădăcinate. Din această cauză empatia şi obiectivitatea sunt premise necesare şi obligatorii în învăţarea procedurală în domeniul învăţării interculturale. Această învăţare interculturală înseamnă mult mai mult decât simpla predare a informaţiilor de cultură şi civilizaţie a ţării a cărei limbă se învaţă. Ea cuprinde şi confruntarea cu propria socio-cultură, cu propriile puncte de vedere, precum şi încercarea de apropiere sensibilă de lumea /cultura străină cu scopul de a realiza o prezentare corectă a propriei culturi. Deviza unei evoluţii viitoare în acest domeniu este o conştiinţă interculturală, care constă într-o convenţie asupra sensurilor si înţelesurilor.

Abordarea aspectului interculturalităţii în procesul de predare al germanei ca limba străină

Conceptul pragmatico-funcţional elaborat la începutul anilor 70 a fost dezvoltat şi a evoluat începând cu a doua jumătate a deceniului al optulea şi s-a bazat pe didactica şi metodica predării unei limbi străine. O dată cu răspândirea manualelor bazate pe conceptul pragmatico-functional al germanei ca limbă străină a devenit tot mai clar faptul că sintagma "competenţa de comunicare în limba germană" nu înseamnă peste tot în lume acelaşi lucru. Nefiind receptată la fel, nici nu puteau fi 'importate' din Germania procedeele de predare. Următoarele aspecte devin problematice, atunci când germana se predă şi se învaţă în ţări sau regiuni depărtate sau diferite din punct de vedere cultural si social. În această categorie poate fi inclusă şi Dobrogea, dacă ţinem cont de colonizarea etnicilor germani pe aceste meleaguri (1841 - în nordul Dobrogei s-au asezat ţărani germani din Basarabia, care fugeau de înrolarea în armata ţaristă; 1873 / 1883 - colonizare în centrul Dobrogei; la sfârşitul secolului al XIX-lea – sudul Dobrogei colonizat de etnici germani basarabeni fugiţi din calea urmăririi religioase a ţarului. Acestora li se alătură în 1951 şi şvabii bănăţeni deportaţi după cel de-al doilea război mondial în stepa Bărăganului, care s-au repatriat în mare măsură deja în 1956. La ultimul recensământ al populaţiei din 7 ianuarie 1992 s-au dezvăluit următoarele date: în judeţele de interes pentru secţia de limbă germană a Universităţii "Ovidius" locuiesc: în Constanţa 542, în Tulcea 135, în Brăila 79, în Ialomiţa 29 şi în Călăraşi 31 de etnici germani (în total doar 816 persoane de naţionalitate germană). Este

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

momentul să se consemneze şi faptul că această comunitate rămasă în Dobrogea după 1956 nu a reuşit decât în foarte mică măsură să-şi păstreze limba şi obiceiurile, nereuşind să impună populaţiei majoritare vreun model socio-cultural. Din această cauză, Dobrogea intră în categoria regiunilor depărtate ca spaţiu geografic şi social. Revenind la ceea ce devine problematic în predarea şi învăţarea germanei, menţionăm: insistarea asupra folosirii orale a limbii, preponderenţa folosirii orale faţă de utilizarea scrisă şi orientarea învăţării spre intenţia comunicativă, când nu există nici o necesitate imediată şi nici posibilitatea unei comunicări cu un partener din ţara a cărei limbă se învaţă; orientarea prea unilaterală către situaţii şi teme cotidiene ale unei ţări, cu care nu se poate stabili un contact nemijlocit; limitarea deprinderii cititului la texte cotidiene în defavoarea textelor literare; eliminarea limbii materne în proiectarea procesului de învăţământ şi a progresiei învăţării; marginalizarea condiţiilor exterioare şi a contextului cultural propriu, pornind chiar de la organizarea diferită a sistemului de învăţământ şi continuând cu tradiţiile şi valorile sociale, culturale şi morale (de exemplu: teme tabu din timpul comunismului: religia, drepturile omului, călătoriile) - deci însăşi comunicarea interculturală, care în ţara noastră a fost prea mult timp neglijată şi cu care mulţi dintre noi trebuie să învăţăm să operăm.

Profesorul de limbă germană, de limbă străină în general, trebuie să lupte nu doar cu aceste aspecte, dar şi cu tradiţiile de predare şi învăţare înrădăcinate şi neclintite încă chiar după zece ani de la eliberarea spirituală din 1989, şi ne referim aici la metoda predării frontale, la autoritatea şi atitudinea dominatoare a profesorului, la învăţarea pe de rost a textelor, la repetarea în cor cu scopul fixării materiei, la sancţionarea studentului, atunci când îşi exprimă o părere proprie.Toate aceste considerente au stat la baza elaborării conceptului didacticii pragmatico-funcţionale, mai ales datorită faptului că nu poate fi vorba de o ‘metodică’ compactă a studiului germanei ca limbă străină, atâta timp cât condiţiile exterioare conduc la formarea unor grupe de studenţi diferite, acest fapt necesitând o structurare deschisă şi flexibilă a procesului de învăţare. Astfel au putut fi elaborate principii metodice generale, care pot fi aplicate în funcţie de grupa respectivă de studiu şi care stau la baza unui învăţământ intercultural: o orientare a procesului de învăţare către conţinuturi interesante pentru cel care le parcurge, care-l ajută să se orienteze în lumea ‘străină‘, putându-şi dezvolta astfel o nouă perspectivă asupra propriei lumi; activizarea studentului: acesta nu va mai fi privit ca un “vas gol”, ce trebuie ”umplut” cu cunoştinţe şi informaţii noi, ci va deveni un partener activ al

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

procesului de predare/învățare; o schimbare a formei sociale a procesului de învățământ: tradiționalul învățământ frontal va fi înlocuit şi completat de forme variabile ale activităților didactice individuale, pe grupe sau pe perechi; rolul profesorului se va redefini: acesta va fi mai degrabă un 'moderator' al procesului de învățământ şi al activității didactice, nu doar un transmițător de informații.

Am văzut deci că scopul învățării unei limbi străine este comunicarea în limba străină. Experiența didacticienilor germani a arătat că acest contact, această comunicare, se realizează şi prin intermediul textelor literare. Ce rol au însă textele literare în învățarea unei limbi străine bazate pe principiile didacticii comunicative? Citându-l pe Harald Weinrich, se poate afirma că "predarea unei limbi culturale ca limbă străină fără a încerca măcar o abordare literară, este o barbarie". Literatura este locul în care studenții fac cunoştință cu complexitatea lingvistică obiectivă a culturii şi civilizației străine. Acest contact poate fi tinut uşor sub control în literatură cu ajutorul metodelor lingvisticii textuale, a teoriei şi istoriei literare. Toate formele şi structurile lingvistice sunt date în texte şi pot fi preluate din acestea prin analiza şi segmentarea lor. Literatura este potrivită pentru stabilirea unei motivații în vederea învățării limbii străine. Nu ne vom referi acum în detaliu la caracteristicile textelor literare, care subliniază 'valoarea funcțională' a acestora în sala de curs, ci vom aminti doar că despre textele literare întotdeauna se poate discuta, ceea ce nu înseamnă totuşi că această discuție trebuie să fie interpretativă. Din propria experiență am constatat că studenții sunt reticenți atunci când trebuie să facă analiza literară a unui text, această reticență provenind de la dificultatea expunerii unei teorii. Analiza şi interpretarea unui text au importanța lor, desigur, dar nu constituie singura posibilitate de lucru cu textul literar. Important este ca studenții să nu privească literatura ca pe o creație sacrosanctă. Textele pot fi modificate, completate, transpuse, se pot crea texte analoage, paralele sau antitetice (v. anexa 3,4).

BIBLIOGRAFIE

Neuner, Gerhard und Hunfeld, Hans, *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts*. Eine Einführung. Fernstudieneinheit 5, Langenscheidt.,Berlin-München-Wien-Zürich-New York,1992.

Vermeer, Hans J. "Übersetzen als kultureller Transfer" in Mary Snell-Hornby, *Übersetzungswissenschaft-eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis*, Francke Verlag Tübingen, 1993, pp.30 -54.

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

Fabritius, Klaus. "Politica guvernului cu privire la minoritățile naționale în special din zona Transilvaniei" (*Discurs cu prilejul Congresului Național al Asociației Profesorilor de Limbă Germană*, septembrie 1999).
Bischof, Monika, Kessling, Viola, Krechel, Rüdiger. *Landeskunde und Literaturdidaktik*, Langenscheidt, Berlin-München-Wien-Zürich NewYork, 1999.
Koch, Marianne "Kreative Verfahren im Umgang mit literarischen Texten" in '*Deutsch Aktuell'* - Revista Asociației Profesorilor de Limbă Germană din România, nr.7/ 1999.
Weinrich, Harald. "Die vernachlässigte Fertigkeit. Literarische Lektüre im Fremdsprachenunterricht", în: *Literarische Texte in der Unterrichtspraxis*, Seminarbericht, Goethe - Institut München, Ref.32.

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

Anexa 1

Ernst Jandl

1944	1945
krieg	krieg
krieg	krieg
krieg	krieg
krieg	krieg
krieg	mai
krieg	
krieg	
krieg	
krieg	
krieg	
krieg	
krieg	

(Marcarea unei schimbări)

Anexa 2

Propozitii temporale Otto Wieme	Propozitii temporale Autor român anonim
La şase ani am avut pojar.	
La paisprezece ani am avut război.	……..
La douăzeci de ani sufeream din dragoste.	……
La treizeci de ani aveam copii.	…….
La treizeci şi trei l-am avut pe Adolf.	……..
La patruzeci aveam raiduri ale aviației inamice.	……
La patruzeci şi cinci aveam	

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

dărâmături.
La patruzeci şi opt aveam
raţii lunare.
La cincizeci aveam
superioritate.
La cincizeci şi nouă aveam
bunăstare.
La şaizeci aveam
pietre la rinichi.
La şaptezeci am avut o
viaţă.

Anexa 3
In des Waldes tiefen Gründen
Ist kein Räuber mehr zu finden.

Französisch:
In des Waldion tiefion Gründion
Ist kein Räubion mehr zu findion.

Polnisch:
In des Waldski tiefski Gründski
Ist kein Räubski mehr zu findski.

Tschechisch:
In des Waldtscheck tieftscheck Gründtscheck
Ist kein Räubtscheck mehr zu findtscheck.

Russisch:
In des Waldewitsch tiefewitsch Gründewitsch
Ist kein Räubewitsch mehr zu findewitsch.

Chinesisch:
In des Waldtsching tieftsching Gründtsching
Ist kein Räubtsching mehr zu findtsching.

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)

Japanisch:
In des Waldoheio tiefoheio Gründoheio
Ist kein Räuboheio mehr zu findoheio.

Lateinisch:

In des Waldibus tiefibus Gründibus
Ist kein Räubibus mehr zu findibus.

Rumänisch:
In des Wald……. tief……. Gründ…..
Ist kein Räub…. mehr zu find……

BDD-A3608 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:22 UTC)